ALLEN TEGEN

FILM ESSAY OVER FASCISME IN

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding....p.2
2. Synopsis....p.3
3. Doel....p.3
4. Toelichting regisseur....p.3
5. Toelichting producent....p.4
6. Regievisie en stijl....p.4
7. Structuur....p.6
8. Hoofdpersonen....p.9

Aanvrager: MM Filmprodukties / Doc.Eye Film, Joost Verheij
Scenario en regie: Luuk Bouwman
Camera: Jan Pieter Tuinstra
Montage: Barbara Hin
Script coaches: Aliona van der Horst, Pieter Verhoeff
Eindredactie omroep: IKONDocs Margje de Koning, Floor Koomen
Distributie: Cinema Delicatessen, Anne Vierhout

Van Hallstraat 52 1051 HH Amsterdam, The Netherlands info@doceyefilm.nl +31(0)206865687

1. Inleiding

Dit filmplan is het resultaat van de - zeer uitgebreide - research die ik samen met researcher Rik Binnendijk heb gedaan. Ik heb een groot aantal boeken over het onderwerp gelezen en samen met Rik hebben we zelf in de afgelopen twee jaar bronnenonderzoek gedaan in onder andere het NIOD en het Brabants Historisch Informatie Centrum. Naast het historische onderzoek hebben we personages gevonden die zich in het heden bezighouden met deze geschiedenis. Het heeft buitengewoon veel voeten in de aarde gehad om verzamelaars bereid te vinden ons te woord te staan. Op mails en telefoontjes werd zeer argwanend gereageerd. Het is uiteindelijk toch gelukt om een aantal belangrijke verzamelaars bereid te vinden om mee te werken aan de film. Met verzamelaars Joep Haffmans en Gaston Vrolings hebben we twee van de belangrijkste verzamelaars op dit gebied kunnen betrekken. Na veel communiceren mocht ik ook Gaston's kostbare verzameling bekijken. 'Je bent de vijfde ooit die hier binnen komt'.
De ontwikkeling van dit plan werd door het Filmfonds ondersteund. De ervaren documentaire makers Pieter Verhoeff en Aliona van der Horst waren als script coach betrokken bij het schrijven. Ze hebben geholpen om uit de oneindige hoeveelheid materiaal een scherpe selectie te maken en twee heldere verhaallijnen uit te zetten. Ik wist direct dat ik geen 'gewone' geschiedenis film wilde maken (á la Andere Tijden) maar een cinematografisch uitdagende auteursfilm. Naast het historische onderzoek heb ik daarom veel aandacht besteed aan het uitwerken van het vormconcept. Dit heeft geresulteerd in de bijgevoegde regievisie en moodboard. Het bijzondere van deze hybride vorm op het snijvlak van geschiedenis en filmisch essay werd onderschreven door de omroep (IKONDocs) die deze documentaire heeft omarmd. Met daarnaast de begeleiding van producent Doc.Eye film en distributeur Cinema Delicatessen - die beide veel ervaring hebben met sociale geschiedenis / essay films met groot publieksbereik (o.a. 'The forgotten Space', Rebelse Stad' en 'I Am Not Your Negro' en 'The Act of Killing') - denk ik dat we een heel goed team om ons heen hebben om de documentaire te realiseren.

2. Synopsis

Wat is fascisme? Was het fascisme een eenmalig historisch verschijnsel of is het iets van alle tijden, een bepaalde mentaliteit, 'een vervelend ventje, het rotzakje in de mens, een oude Adam' zoals criminoloog Willem Nagel in de jaren '60 zei?
De documentaire is opgebouwd uit twee verhaallijnen. De eerste lijn onderzoekt het vooroorlogse fascisme in Nederland. We zien een curieuze stamboom van het Nederlandse fascisme, in het bezit van een verzamelaar. Op de stamboom zien we tientallen veelal vergeten fascistische partijen, ontstaan uit de voortdurende ruzies tussen figuren die zichzelf tot Rijksleiders van Nederland opwerpen. Kleine führers, die het uiteindelijk moeten afleggen tegen Mussert en de NSB. We horen over partijen als De Bezem, De Fascistenbond en het Zwart Front. De camera vliegt over Nederland, de kijker meenemend op een rondreis langs curieuze plekken: een begraafplaats in Oisterwijk waar een omstreden graf wordt geruimd, een kerk in Limburg vol marmer van Mussolini, een camping met Poolse seizoenarbeiders in Lunteren waar voorheen de landdagen van de NSB plaatsvonden.
We treffen allerlei mensen die zich bezig houden met deze geschiedenis, van een museumdirecteur die een grote overzichtstentoonstelling rond Wichmann samenstelt, tot amateurhistorici die fascistische curiosa verzamelen. In hobbyschuren, kelders en op zolders tonen zij puzzelstukjes in de vertelling: een embleem, een foto, een helm.

Totaal tegengestelde persoonlijkheden vonden elkaar in het fascistisch ideaal. De geniale kunstenaar Erich Wichmann, door Mondriaan geweigerd om deel te nemen aan De Stijl, de Nulandse priester Wouter Lutkie, zes keer door Mussolini ontvangen, zijn leerling Arnold Meijer die het Zwart Front opricht in Oisterwijk, de 'waanwijze' dichter/miljonair Alfred Haighton, die zo ongeveer alle fascistische bewegingen helpt oprichten en weer ten gronde richt. De levensverhalen zijn soms zo absurd dat de kijker van de film zich zal afvragen of hij voor de gek gehouden wordt. 'Niemand wist wat fascisme was, het was één heksenketel van schreeuwers!' zegt schrijver Wim Zaal (82), die verschillende van de fascistische leiders nog persoonlijk heeft gekend. In de toon van de fascistische redevoeringen herkennen we - soms letterlijk - het hedendaagse populisme. Wat aanvankelijk overkomt als een komische warboel neemt steeds duisterder vormen aan. Tussen de jaren '20 tot eind jaren '30 radicaliseren de fascistische bewegingen, de nadruk komt steeds meer te liggen op vreemdelingenhaat.
De tweede lijn onderzoekt aan de hand van archiefmateriaal, gesprekken en een voice-over vertelling wat een fascist is. De vraag blijkt academici decennia lang tot wanhoop hebben gedreven, er was weinig overeenstemming over een mogelijke definitie. De film duikt in de psyche van 'de fascist'. Al in 1937 schreef Menno ter Braak over de fascist als 'rancunemens'. Filosoof en VVD-senator Sybe Schaap maakte in zijn boek 'Het Rancuneuze Gif, de Opmars van het Onbehagen' (2012), een vergelijking tussen de PVV en het vooroorlogs fascisme. Het regent bedreigingen. Ook de VVD top neemt afstand van Schaap, Mark Rutte: *'Wij zien helemaal níéts in vergelijkingen tussen de PVV en de jaren '30 en daar filosofisch van alles van te vinden. Wij zien die link niet.'* De vraag of er een link is, zet de documentaire op scherp, het is de inhoudelijke motor van de film. Historicus Zondergeldt stelt dat fascisme in de kern een leugenachtige anti-ideologie is, terwijl Robin te Slaa benadrukt dat fascisten niet enkel als een 'categorie abjecte mensen' kunnen worden gezien en dat er wel degelijk sprake was van een ideologie. Juist die ideologie, het streven naar een nieuwe maatschappij en nieuwe mens, de 'Homo Fascistus' lijkt weinig op het reactionaire populisme van nu, betoogt Te Slaa. Er is veel veranderd, er is weinig veranderd. Tussen die twee historische gewaarwordingen laveert de film. Over een ding blijken alle geïnterviewden het eens: fascisme leidt onherroepelijk tot polarisering en radicalisering. In het heden blijkt een aantal Nederlands-fascistische bewegingen zeer recentelijk heropgericht. De film spiegelt het heden aan het verleden. De kijker wordt uitgedaagd om met andere ogen naar hedendaagse ontwikkelingen te kijken, naar thema's als onverdraagzaamheid, uitsluiting, haat. De film geeft geen hapklare antwoorden, maar roept des temeer vragen op die ieder voor zichzelf kan beantwoorden.

3. Doel

We willen een stilistisch uitdagende film maken over een veelal onbekende geschiedenis. Met deze documentaire willen we een stapje terug te doen, uit de schreeuwerige waan van de dag, om de kijker mee te nemen in een onderzoek naar wat fascisme is. In een tijd waarin vergelijkingen met de jaren '30 zich voortdurend opdringen, willen we de kijker handvaten geven om genuanceerd naar het heden te kunnen kijken.

4. Toelichting regisseur

In 2006 maakte ik voor de VPRO de documentaire 'Het Nieuwe Westen' over mijn schoonvader, die de LPF Oss had opgericht. Ik vond het fascinerend hoe iemand die voorheen geen politieke ambities had gehad zich plots in de rol van minister kon dromen. De politieke idealen waren vooral anti- politiek: schoon schip maken in Den Haag. En als het oorlog zou worden wist hij wel wie hij te pakken zou gaan nemen. Vooral de implicatie dat het nogal een risico zou zijn om het bestuur van het land daadwerkelijk over te laten aan oorlogszuchtige mensen, is bij mij blijven hangen. Het antipolitieke denken is me altijd blijven fascineren en de reden dat ik me in het vroege fascisme ging verdiepen. Ik realiseerde me dat we in Nederland het fascisme vooral op Duitsland projecteren. Ik vroeg me af wat er zou zijn gebeurd als de Duitsers niet waren

binnengevallen. Het is een ongemakkelijke geschiedenis, bewoond door wonderlijke figuren. Sommige van de zelfbenoemde Rijksleiders zijn ronduit bizar.

Wie geschiedenis leest wordt vaak getroffen door historische sensaties, het gevoel dat er vrij exacte parallellen met het heden zijn. In het vroege fascisme herkennen we de populistische demagogie en kwesties van hedendaagse politiek, immigratie, xenofobie. Een gevaarlijk element van populisme is dat het 't met de waarheid niet zo nauw neemt. Wetenschappers bijvoorbeeld verkondigen plots 'ook maar een mening'. Wat ervoor in de plaats komt is een onduidelijke mengeling van halve waarheden, bewuste leugenachtigheid en rancuneuze retoriek. Een mythische culturele identiteit en nationalisme gaan hand in hand bij het definiëren van wie wordt binnen gesloten en wie er buiten valt. Met deze film wil ik dat politieke mechanisme, het proces van uitsluiting en inclusie, invoelbaar maken. Ik wil een vragende film maken, geen moralistisch betoog. Het 'fascisme' als thema is een mijnenveld vol tegenstrijdige opvattingen, maar dat het een moeilijk en complex onderwerp is, is geen reden om het uit de weg te gaan. De film vertrekt vanuit de impuls om te begrijpen wat er in de jaren '20 en '30 In Nederland gebeurde, en dat dit een licht kan laten schijnen op onze eigen tijd.

'Allen Tegen Allen' is een nieuw vertrekpunt in mijn ontwikkeling als documentaire maker. Het is de eerste documentaire die ik voor de bioscoop maak. Het is artistiek gezien een uitdagende film: meer expliciet in de vorm, waardoor de film in cinematografisch opzicht zal opvallen in het internationale (festival) circuit. De thematiek van de documentaire is actueel, op veel plekken in de wereld vind er momenteel een verharding en polarisatie in de politiek plaats.

Met de internationale ervaringen van mijn laatste documentaire heb ik me tot doel gesteld om me de komende jaren verder te ontwikkelen als creatief documentairemaker en mijn positie internationaal te versterken. Door recente contacten met makers uit Engeland en de VS heb ik me een goed beeld kunnen vormen van de internationale 'markt'. Documentaire projecten zijn projecten van de lange adem. In dit geval ben ik zelf al jaren af en aan bezig geweest met voorbereidende research. Met 'Allen Tegen Allen' denk ik een goede combinatie tussen urgente inhoud en bijzondere vorm te hebben gevonden. De film zou een stepping stone zijn in mijn ontwikkeling de komende jaren. Met de betrokkenheid van de ervaren crew, omroep en distributeur heb ik het vertrouwen dat dat het filmplan ook praktisch uitvoerbaar is.

5. Toelichting producent

Hoewel de documentaire zich niet uitsluitend in Brabant afspeelt, is de geschiedenis van de katholieke fascisten in het zuiden een belangrijk onderdeel van de film (naar schatting een derde van de inhoud van de film). Vandaar dat de film ons inziens ook interessant is in de Brabantse context - de verhalen over de Nulandse priester Wouter Lutkie en de Oisterwijkse fascistenleider Arnold Meijer zijn bij weinig mensen bekend en kunnen rekenen op lokale interesse. De Nederlandse publicist Wim Zaal (82, schrijver van het boek 'De Nederlandse Fascisten') heeft zowel Lutkie als Meijer nog goed gekend. We willen met Zaal in Nuland en Oisterwijk filmen. Vooral in Nuland heeft Zaal veel tijd gespendeerd, omdat hij na de oorlog deel werd van de redactie van Lutkie's literaire tijdschift Aristo. Regisseur Bouwman kent Nuland overigens ook goed omdat daar familie woont en hij daar in zijn jeugd veel tijd doorbracht. In Tilburg zullen we filmen met verzamelaar Gaston Vrolings, die de grootste particuliere verzameling heeft op het gebied van kleine fascistische bewegingen in Nederland.
De 'couleur locale' van deze Brabantse locaties is onderdeel van de film. Toch is juist de combinatie tussen deze lokale geschiedenissen en het thematische vergezicht ons inziens interessant: in plaats van te verzanden in al te gedetailleerde lokale anekdotes, keert de stuwende verhaallijn van de film telkens terug naar het universele hoofdthema: wat is fascisme.

Bijdragen aan het cultuursysteem in Brabant:

Bijdrage op **financieel** vlak doordat ongeveer een derde van de draaiperiode in Brabant zal plaats vinden. Daarbij maken we oa gebruik van drone opnamen van het bedrijf Acecore Technologies uit Oss. Daarnaast zal de postproductie bij Brandspanking in Breda plaats vinden en wordt de animatie gemaakt door oud-studenten van Luuk Bouwman, Pien den Hollander en Edwin Kuipers. Veel van het archiefmateriaal komt van het Brabants Historisch Informatie Centrum.
Op het gebied van **kennis overdracht en talentontwikkeling** verzorgen we in samenwerking met DocFeed festival Eindhoven een workshop voor geselecteerde film- en mediastudenten gedurende de hele productie periode, waarbij alle facetten van filmproductie aan de hand van de documentaire Allen Tegen Allen aan bod komen, productie, regie, camera, geluid, montage en distributie, met de nadruk op samenwerking. Daarnaast creëren we een aantal stageplekken in samenwerking met CMD Breda en St. Joost, niet alleen als ondersteuning maar vooral ook om korte teaser-achtige youtube filmpjes te maken in de aanloop naar de première. Hiphoppers van het label TopNotch reageren op de inhoud van de film en ontwikkelen samen met de stagiaires de scripts onder leiding van de producent. In het verlengde van deze filmpjes, vooraf aan- en tijdens de uitbreng van de film, willen we studenten vormgeving en programmeurs van verschillende academies laten samenwerken aan een online campagne en een bijzondere website.
Als we de **samenwerkingsverbanden** op een rijtje zetten, dan kan geconstateerd worden dat de documentaire door de combinatie van twee domeinen, die van de kunstzinnige 'auteursfilm' en die van historisch erfgoed in staat is gevarieerde samenwerkingsverbanden tot stand te brengen: samenwerking met oa het gemeentearchief Tilburg en het Brabants Historisch Informatie Centrum; op het gebied van educatie samenwerking met CMD Breda, St.Joost en DocsFee Festival; op het gebied van cultuurverspreiding de reguliere bioscopen, het programma van DocsFeedFestival waarmee we ook schoolvertoningen verzorgen buiten het festival om en semi-permanente vertoningen in Nationaal Monument Kamp Vught en het Noord Brabants Museum. Daarnaast zijn we met ErfgoedBrabant in gesprek om de film in het programma 'Crossroads in Brabant' te krijgen in het kader van 75 jaar bevrijding van Brabant in 2019. Op het zakelijk/financieel vlak werken we oa. samen met postproductiebedrijf Brandspanking.
De aard van het filmproject en de samenstelling van de crew staan borg voor de **artistieke kwaliteit.** Door de vorm en benadering van het onderwerp valt de film onder de banier van het Nederlands Filmfonds, die borg staat voor auteursfilms en films met een sterke creatieve inslag, geschikt voor de bioscoop. Allen Tegen Allen is ontwikkeld met geld van dit Filmfonds. Pieter Verhoeff en Aliona van der Horst waren als ervaren documentairemakers in de scriptfase aan het project verbonden.
De crew, waarvan de meerderheid een sterk link met Brabant heeft, heeft grote ervaring met (inter)nationale producties. Cameraman Jan-Pieter Tuinstra wordt in Hilversum gezien als exponent van de St.Joost school met zijn nadruk op gestileerde cameravoering. Geluidsman Bram Meindersma, Eindhoven, is zeer ervaren in documentaire en fictie en geeft oa. workshops sounddesign aan film- en animatiestudenten van St.Joost. Soundmixer Jeroen Goeijers, afkomstig uit Breda, werkt momenteel aan grote internationale projecten. De editor Barbara Hin, dochter van de bekende filmmaker Kees Hin, heeft al een indrukwekkende hoeveelheid creatieve documentaires en speelfilms gemonteerd. Producent Joost Verheij, geboren en getogen in Brabant, regisseerde verschillende documentaires waaronder de documentaire 'Bram' in 1993, over de blinde Eindhovense geluidskunstenares Bram Cox en MissInterpreted Marlene Dumas. Daarnaast produceerde hij sinds 1992 vele (inter)nationale documentaires waaronder 'In het Huis van Mijn Vader', 'Lomax, The Songhunter', 'Sol LeWitt' en 'The Forgotten Space', films, die zowel nationaal als internationaal in de prijzen vielen waaronder 2 Gouden Kalven, de Orrizonti Award Filmfestival Venetië en een Internationale Emmy-nominatie. Veel van deze films bewegen zich zowel in het filmcircuit als het museale circuit. Zo werd 'The Forgotten Space' aangekocht door het MoMA te New York. Regisseur Luuk Bouwman, komt uit Oss en is oud-student St.Joost. Hij is een creatief multitalent zowel in de muziek als in film. Gedreven door onzekerheid en op zoek naar perfectie en zijn eigen filmtaal probeert hij steeds zijn artistieke grenzen te verleggen. Zijn laatste film, de relatief kleine productie 'Dick Verdult – Het is Waar Maar Niet Hier', ook

gemonteerd door Barbara Hin, is zo'n film, waaraan zo lang gewerkt is, dat die uiteindelijk internationaal is opgepikt, mooie recensies kreeg en vertoningen heeft in Zuid Amerika en de VS. Meerdere films van Luuk werden door de Provincie Noord-Brabant ondersteund.

6. Regievisie en stijl

Ondanks dat het een historisch onderwerp betreft, zal de film een associatief essay zijn. Mijn persoonlijke voice-over, die historische tekstfragmenten voorleest en vragen stelt - is de leidraad in de film. De toon zal dan ook niet objectief zijn, in het commentaar zit ironie en kritiek. Mijn fascinatie voor het onderwerp toont zich in de film door de - bijna obsessieve – research. Ik ben op jacht naar de 'homo fascistus' die niet makkelijk te vangen blijkt. Ik beoog een stilistisch uitdagende film te maken die verschillende filmstijlen verweeft.

Interviews en scéne's
Voor de interviews wil ik een strakke symmetrische kadrering hanteren, met veel ruimte in beeld voor de omgeving. We filmen onder andere in privé-verzamelingen van beladen fascistische parafernalia. Het is een enigszins dubieuze interesse die zich half in het geheim afspeelt. Dit maakt de plek waar verzameld wordt *an sich* al interessant. De wijde (en medium-wijde) shots wil ik afwisselen met extreme close-ups van de objecten, folders, parafernalia. De opnames met macro-lens versterken het *curieuze* van de verzameling.

Naast de interviews wil ik de verschillende personages zoveel mogelijk scènematig, op voor hen belangrijke locaties filmen. Met verzamelaar Gaston Vrolings willen we mee wanneer hij een bijzondere nieuwe aankoop kan doen. Ik wil in de film heden en verleden op een vloeiende manier verbinden. Door de ogen van de historici en onderzoekers kijken we naar mensen op straat, anonieme gezichten - waartoe zijn zijn zij in staat? Voor deze scènes heb ik een bijzondere stilering voor ogen. Door met een gimbal de camerabewegingen te maken, zal de camera vloeiende bewegingen maken. Met de dromerige kwaliteit van deze beelden willen we het tijdloze gevoel van zweven tussen heden en verleden proberen te versterken.

Verzamelaar Gaston Vrolings

Drone shots
Een belangrijke bouwsteen voor de documentaire zijn opnames van Nederland van boven. We verplaatsen ons door het land, langs de plekken waar zich de geschiedenis van het fascisme in Nederland heeft afgespeeld, *in uw achtertuin.* De opnames spreken een gevoel van nationale trots aan - á la Haanstra - terwijl de inhoud van de film een minder fraaie geschiedenis ophaalt. Door de combinatie van de historische vertelling en de drone-beelden van nu beoog ik een kortsluiting en reflectie bij de kijker. Iets dat normaal gesproken veilig in het archief zit, wordt geactualiseerd. We zien aangeharkte tuintjes in buitenwijken, stedelijke villa- en volkswijken, keurig verdeelde polders. Het is een macrobeeld van het land dat wordt ingezet op momenten dat we speeches horen van de fascistische leiders, bespiegelingen op de volksaard, stukken interview, om zo letterlijk afstand te nemen voor reflectie.

Studio

'Fascisten' communiceren in heldere (en vaak clichématige) metaforen. In de documentaire wil ik de concrete exterieurbeelden van Nederland en de interviews afwisselen met meer abstracte opnames in een zwarte studio. We stappen op deze momenten buiten de documentaire realiteit, in een 'conceptuele ruimte'. We zien enkel mijn handen boven een zwarte tafel, die foto's pakt, en fascistische lectuur. Door gebruik van een zwart doek wil ik ook objecten filmen die we niet in de studio kunnen filmen - een standbeeld, een schilderij, objecten uit archieven - alsof ze in de studio zijn gefilmd. Wanneer we een toespraak horen over 'het schoonvegen van de maatschappij' zien we een reclameachtige opname van een geïsoleerde bezem in de zwarte studio. Wanneer we horen over de afkeer van de fascist van 'modder' zien we slow motion opnames van modder voor een zwarte achtergrond. Door de door de fascisten gebruikte metaforen visueel te stileren, wil ik de gekunstelde kwaliteit van de clichés benadrukken.

(Pseudo-)wetenschappelijk archief

Één lijn in de documentaire gaat in op de vraag wat een fascist is. Verschillende keren komt de film terug op deze vraag, vanuit psychologisch en sociologisch perspectief. Op deze momenten wil ik archief materiaal inzetten van psychologisch onderzoek door de jaren heen, van schedelmetingen tot hersenonderzoek. Het is een subtiel ironisch commentaar: het lijkt me bij voorbaat een onmogelijke taak om tot een sluitend psychologisch profiel van 'de fascist' te komen, al is de poging interessant. Het *found footage* wil ik aanvullen met grafische animaties gebaseerd op jaren '30 en jaren '40 educatieve vormgeving, om antwoorden op de vraag wat een fascist is verder te illustreren.

Is fascisme erfelijk?

Archief

We hebben in de research veel bijzonder film- en beeldarchiefmateriaal terug gevonden, onder andere interviews met vooraanstaande fascisten en toespraken. Het archief heeft een bijzondere kwaliteit op zich, het is al wonderlijk dat al deze partijen en figuren *hebben bestaan,* het is ook materiaal dat grotendeels onbekend is. Ik wil het archiefmateriaal niet zomaar voor lief aannemen. In de NSB propagandafilms bijvoorbeeld, blijken mannen van de NSB filmdienst zelf in de geluidsstudio boegeroep te hebben in geschreeuwd. Het is een veelzeggend detail, er werd heel bewust een slachtofferrol gecreëerd. Ik wil het archief bevragen en becommentariëren.

Montage

Tot slot, ik beoog een montage die dynamisch zal zijn, telkens met verrassende wendingen. De verschillende vormelementen wil ik in de montage veelal laten overlappen, audio uit archief over beelden in het heden en andersom. Hierdoor zal een spel met de tijden ontstaan, waardoor de kijker telkens alert moet blijven 'in welke tijd' we ons bevinden. Los van wat we in het filmplan uitdenken voorzie ik dat we in de montage veel kunnen winnen door associatief om te gaan met de structuur en ingrediënten.

7. Structuur

De film is een caleidoscopische, associatieve keten. Een slang, die afslagen neemt, maar telkens terugkeert tot de stuwende kernvraag: *wat is fascisme?*
De hoofdlijn vertelt over de opkomst en ondergang van het Nederlands fascisme in het interbellum, aan de hand van portretten van hoofdrolspelers en partijen. Volgens de fascistische ideologie zou de leidersfiguur 'vanzelf' naar boven komen drijven. Dit sociaal-darwinistische 'recht van de sterkste' zorgt echter op alle niveaus voor verwarring en onderlinge concurrentie. Zodra er een leider opstaat, staan er verschillende anderen klaar om aan zijn stoelpoten te zagen. Deze onderlinge machtstrijd tussen de Nederlandse fascisten maakt dat het verhaal, dramatisch gezien, iets weg heeft van het fantasy epos 'Game of Thrones'. De strijd om het leiderschap van het Nederlandse fascisten, de complotten, zijn een structurerend element in de documentaire. Er is een natuurlijke spanningsboog in de film. Het verhaal werkt toe naar de Duitse inval in 1940 en de benoeming van Mussert tot Leider van Nederland. We voelen als kijker dat dát het beslissende moment zal zijn voor de fascistische en nationalistische bewegingen in Nederland. Dat is wat de verschillende 'Rijksleiders' met elkaar gemeen hebben, ze willen leider van Nederland worden. In de film zal dit moment, dat Mussert zijn fascistische concurrenten achter zich laat met behulp van de bezetter, een aantal keer worden ge-*foreshadowed.* De context is serieus, er staat veel op het spel. We horen over losgeslagen knokploegen, over 'Jodenmeppers', over het in brand steken van synagogen. Al snel in de film is er een donkere onderstroom. De film laat zien dat radicalisering inherent is aan het fascisme, dat vijandbeelden creëert, grenzen trekt, oproept tot actie, op de oorlogstrommel slaat.
Ook de parallellen met het heden zijn een structurerend element. Vroeg in de film wordt de vraag opgeroepen of er parallellen zijn tussen het opkomende nationalisme en populisme nu en de opkomst van het fascisme in het interbellum. Zodra dit zaadje is geplant zal het de blik van de kijker sturen. Wij kijken naar de historische verhalen en spiegelen ze aan het heden. De actuele blik zet het verhaal op scherp.
Waar de film aanvankelijk een luchtige toon heeft, wordt de film naar het einde toe wranger. Het emotionele zwaartepunt ligt in het laatste deel van de film - als het racisme steeds explicieter wordt, en wordt omgezet in actie.

Vlnr: Rijksleiders Alfred Haighton, Bertus Smit, Van Waterland (echte naam De Joode) en Arnold Meijer

De film onderzoekt het populisme van de fascisten. In 1929 stort de beurs van Wallstreet in. Ook Nederland wordt meegesleurd in de crisis. In Duitsland is Hitler in opkomst, al vrij snel volgen ook in Nederland de eerste nationaalsocialistische partijen. Waar de eerste fascisten elitair waren, wordt het fascisme nu volks, populistische leuzen doen de intrede. Maar hoe geloofwaardig is de fascistische strijd tegen onrecht? Het fascisme produceert een fantastisch, superieur zelfbeeld. De geschiedenis wordt herschreven als een heldenepos. De positieve eigenschappen van het eigen volk worden pseudowetenschappelijk gecategoriseerd.

Majoor Kruyt, leider van de NSNAP-Kruyt en de door zijn volgelingen in brand gestoken synagoge.

In 1933 komt Hitler aan de macht in Duitsland. Er komt een vluchtelingenstroom op gang vanuit Duitsland. De fascistische parijen ageren tegen de vloedgolf van vluchtelingen. Het antisemitisme neemt steeds extremere en grilliger vormen aan. De Nederlandse grenzen worden definitief voor joodse vluchtelingen gesloten. In het heden zien we hoe het graf van Zwart Front leider Arnold Meijer in Oisterwijk wordt geruimd. Het Zwart Front blijkt nieuw leven te zijn ingeblazen, huidige volgelingen van Arnold Meijer hebben een vlag gelegd bij het kerkhof in Oisterwijk, en demonstreren met Zwart Front vlaggen tegen nieuwe AZC's.

8. Hoofdpersonen

Wim Zaal (geb. 1935) is schrijver, publicist en recensent. Hij is auteur van *'De Nederlandsche Fascisten'* (1973) en van *'Lenin stinkt en andere satirische geschriften, door Erich Wichman'*. Zaal heeft verschillende Nederlandse fascisten nog goed gekend, waaronder Wouter Lutkie, Arnold Meijer en Jan Baars. Hij is in het bezit van een grote verzameling rond de Nederlandse fascisten, een deel van het archief van Lutkie is bij Zaal terecht gekomen.

Joep Hafmanns is verzamelaar en antiquair te Utrecht. Hij is de grootste particuliere verzamelaar van werk van Erich Wichman. In zijn slaapkamer hangen maar liefst zes schilderijen van Wichmann. Naast schilderijen en kunstwerken heeft Haffmans alle uitgaven van het fascistische blad de Bezem. Daarnaast bezit hij een indrukwekkende collectie 'bruine' literatuur.

Gaston Vrolings is (amateur)historicus en verzamelaar te Tilburg. Hij heeft in Nederland de meest complete verzameling speldjes en publicaties van Nederlandse fascistische bewegingen. De spullen zijn zeer gewild en kostbaar, een speldje kost al gauw €1000. Het had nogal wat voeten in aarde om Gaston's verzameling te mogen bekijken. 'Je bent de 5e ooit, die hier binnenkomt.'

Robin te Slaa is historicus. Hij werkt aan een driedelige monografie van de NSB - de meest complete historische studie van de beweging. Hij schreef daarnaast het boek *'Wat is fascisme?'* - dat de ideologische bronnen van het fascisme onderzoekt en het boek *'Is Wilders Een Fascist?'*

Coby Meijer-Streng is een van de laatste nog levende familieleden van Arnold Meijer die deze fascistische leider nog heeft gekend. In haar jeugd hielp 'ome Nol' haar regelmatig met werkstukken voor school. Meijer- Streng heeft nog nooit met historici of journalisten over haar oom gesproken.